
TRANSATLANTİK TİCARET VE YATIRIM ORTAKLIĞI (TTIP) ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME¹

*Ali Rıza SANDALCILAR*²

*Eda PALYOŞ*³

Öz

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği (AB) refah seviyelerini arttırmak için Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) adını verdikleri bir süreç başlatmışlar ve söz konusu süreç planlandıkları şekilde ilerlemektedir. Yapılan görüşmelere bakıldığında TTIP'in hedefi ABD ile AB arasında bir serbest ticaret bölgesi oluşturmak olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmada TTIP Serbest Ticaret Bölgesinin oluşturulması halinde hangi mal gruplarında ekonomik bütünleşmenin olumlu etkisinin daha fazla görülebileceği analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda analizde 2000-2016 dönemini kapsayan SITC-3 basamak 1 verileri kullanılmıştır. Hesaplanan Grubel-Lloyd İndeksleri ile ABD ile AB(15) arasındaki endüstri içi ticaret ve endüstriler arası ticaret'in bulunduğu mal grupları/sektörler tespit edilmiştir. Buna göre ABD ile AB(15) arasındaki ticarete 0, 2, 5, 7, 8 ve 9 nolu mal grupların/sektörlerin rakip sektör olduğu; bütünleşme sonrası bu sektörlerde rekabetin daha da artacağı; kaynakların daha etkin ve verimli kullanılabilceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Ekonomik Bütünleşme, STA, TTIP, ABD, AB*

AN EVALUATION ON TRANSATLANTIC TRADE AND INVESTMENT PARTNERSHIP (TTIP)

Abstract

The USA and EU have launched a process called Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) to increase their welfare levels, and the process is proceeding as planned. Looking at the negotiations, it is possible to say that the objective of TTIP is to create a free trade zone between the USA and the EU. In the study, it has been attempted to analyze the goods groups/sectors that would be affected more positively with the potential establishment of a TTIP Free Trade Zone. In this context, SITC-3 level 1 data covering 2000-2016 period was used in the analysis. The calculated Grubel-Lloyd Indexes were used to find the groups of goods/sectors in which the intra-industry trade and inter-industry trade between the US and the EU (15) are existing. According to this, in the trade between the USA and EU (15), goods groups/sectors numbered 0, 2, 5, 7, 8 and 9 are found as rival; competition will further increase between these goods/sectors after the integration; and as a result of this, the resources can be used in a more efficient and productive manner.

Keywords: *Economic Integration, FTA, TTIP, USA, EU*

¹ Bu çalışma International Congress on Politic, Economic and Social Studies (ICPESS 2017, 19-22 May 2017) Saraybosna, Bosna ve Hersek'da sunulan bildirden türetilmiştir.

² Doç.Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, aliriza.sandalcilar@erdogan.edu.tr

³ Doktora Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, SBE, İktisat Anabilim Dalı, eda_palyos@hotmail.com

1.Giriş

Tarih boyunca insanoğlunun refah seviyesini arttırma isteği en önemli ekonomik hedef olarak kendini göstermiştir. İnsan ihtiyaçlarının sonsuz olduğu gerçeği göz önüne alındığında ise bu hedefe ulaşma sorunu yüzyıllarca daha devam edeceği bir diğer gerçeği ortaya koymaktadır. İnsanların ekonomik refah seviyelerindeki artış, insan ihtiyaçlarının karşılanma oranı ile doğru orantılıdır. İnsan ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılan temel girdi ise mal ve hizmetlerdir. Kısaca, insanlar mal ve hizmetleri kullanarak ihtiyaçlarını karşılamakta ve karşılandığı nispette de refah seviyeleri yükselmektedir. Mal ve hizmet miktarının arttırılmasının iki temel yöntemi bulunmaktadır. Bunlardan biri yurtiçi üretim faktörlerini üretime koşmak suretiyle arttırmak, diğeri ise yurt dışındaki mal ve hizmetleri ülke içerisine transfer etmek suretiyle arttırmaktır. İkinci yöntem dış ticaret olarak adlandırılmakta ve dolayısıyla dış ticaretin refah seviyesi üzerindeki etkisi vurgulanmaktadır.

Dış ticaretin gelişmesi toplumsal refahın ve dolayısıyla dünya refahının arttığını göstermektedir. Dünyada, 20. yüzyılın başlarında ekonomik refahın artmasında dış ticaretin önemi hissedilmiş ve dış ticaretin arttırılması için dış ticaret engellerinin ortadan kaldırılması, dış ticaretin serbestleştirilmesi görüşü tercih edilen görüşler arasında yer almıştır. Bir diğer ifadeyle, dış ticaretteki korumacılık görüşü bu süreçte her geçen gün önemini yitirirken, ticaretin serbestleştirilmesi görüşü önem kazanmıştır. Dünya ticaretinin serbestleşmesi küresel bazda Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından yürütülürken, bölgesel bazda ise değişik bölgesel ekonomik bütünleşme hareketleri üzerinden yürütülmektedir.

Bu çalışmada ABD ile AB arasında oluşturulması planlanan Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) bölgesel ekonomik bütünleşme hareketleri kapsamında değerlendirilerek bölge refahı üzerindeki muhtemel etkileri analiz edilmeye çalışılacaktır.

2. Ekonomik Bütünleşme Kavramı ve TTIP

2.1. Ekonomik Bütünleşme Kavramı

Ekonomik bütünleşme kavramı, ekonomik literatürde değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Ekonomik bütünleşme, ulusal sınırlar arasında var olan ayrımcılığın ortadan kaldırılması süreci olarak tanımlanmaktadır (Kahnert vd, 1969:11). Ayrıca iki veya daha fazla ekonomi arasındaki ekonomik sınırların ortadan kaldırılması olarak da tanımlanmaktadır (Miroslav, 2006:17). Ekonomik bütünleşmenin tanımı bütünleşmedeki ülkeler arasında gümrük formalitelerinin kalkması olarak yapılmaktadır (Machlup, 1979:24). Ekonomik bütünleşme kavramı, genelde dünyanın belirli yöresinde yer alan, siyasal rejimleri ve tarihi geçmişleri bakımından birbirine benzerlik gösteren ülkelerin, aralarındaki ticareti serbestleştirmek ve ekonomik işbirliğini geliştirmek için oluşturdukları bir birlik olarak ifade edilmektedir (Seyidoğlu, 2002:286). Değişik otoriterler tarafından

yapılan tanımlardan çıkarılabilecek ortak sonuç, ekonomik bütünleşmelerin ülkelerin refah seviyelerini arttıran bir süreç veya bir araç olarak görülmesidir.

Ekonomik bütünleşme hareketlerinin ülkeler arasında farklı düzeylerde olduğu gözlenmektedir. Bütünleşme düzeyine göre, en basitinden en gelişmişine doğru işleyen bu süreç; literatürde ekonomik işbirliği anlaşması, serbest ticaret bölgesi, gümrük birliği, ortak pazar, ekonomik birlikler ve tam ekonomik birleşmeler olmak üzere altı başlık altında incelenmektedir.

Ekonomik bütünleşme teorisine göre, ekonomik bütünleşme hareketlerinin refah seviyesine etkileri iki farklı yöntemle analiz edilmektedir. Bunlardan birincisi, statik analiz olup, literatürde ekonomik entegrasyonların statik refah etkileri olarak bahsedilir. Statik analiz, zaman boyutu dikkate alınmadan, ekonominin belirli bir andaki durumunun ortaya konulmasıdır ki burada “ticaret yaratıcı etki” ve “ticaret saptırıcı etki” ile ifade edilmektedir. İkinci ise, dinamik analizdir. Literatürde ekonomik bütünleşmelerin dinamik refah etkileri olarak adlandırılır. Dinamik analiz, bir ekonomik olaydaki değişikliği zaman içinde ele alır ve bir denge halinden yeni bir denge haline geçişi inceler (Bocutoğlu vd, 2005:36-37). Ekonomik bütünleşme hareketlerinin başlıca dinamik refah etkileri şunlardır: Rekabet düzeyi üzerindeki etkileri, ölçek ekonomilerinin etkileri, verimlilik üzerine etkileri, yatırım ve yabancı sermaye üzerine etkileri, ekonomik kalkınma üzerine etkileri, istihdam üzerine etkileri, teknolojik gelişme üzerine etkileri, döviz rezervleri üzerine etkileri.

Ekonomik bütünleşme hareketlerinin başarılı olabilmeleri ve varlıklarını uzun süre devam ettirebilmeleri bir takım şartların gerçekleşmesine bağlıdır. Bütünleşmenin çok daha kolay ve başarılı olmasını sağlayacak temel şartlar şunlardır: Ekonomik gelişme farklılıkları, ekonomik sistemler yapıları, coğrafi yakınlık dereceleri, faktör donanımındaki farklılıklar, alt yapı imkânları, döviz kuru politikası farklılıkları, finansal işleyiş farklılıkları, sosyo-kültürel yapıdaki farklılıklar, ekonomilerin tamamlayıcı veya rakip olması durumu (Çelik, 2008:377-378).

2.2. TTIP: Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı

Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (Transatlantic Trade and Investment Partnership: TTIP) AB ve ABD arasında gerçekleştirilmesi düşünülen kapsamlı ticaret ve yatırım ortaklığı anlaşmasıdır. AB ve ABD uzun yıllardır çok farklı alanlarda stratejik boyutlar içeren bir ortaklığa sahiptir. Bu ortaklığın ekonomik bağlarını daha da kuvvetlendirmeye yönelik düşünce 1990’larda başlamış, 2007 Nisan ayında AB ve ABD arasında gerçekleştirilen zirvede böyle bir anlaşmanın stratejik boyutları tartışılmaya başlanmıştır (Özturak ve Duvar, 2014:6). Kasım 2011’de düzenlenen AB ve ABD Zirvesi’nde, küresel ekonomik krizle sarsılan AB ve ABD’de büyümeyi canlandırmak ve istihdam yaratmak için en iyi çözümün iki

bölge arasında kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması oluşturarak ticaret ve yatırım ilişkilerinin güçlendirilmesi olacağı yönünde karar alındı. Bu tespit doğrultusunda, Avrupalı ve Amerikalı yetkililer tarafından TTIP sürecinin geciktirilmeden başlatılması için yoğun hazırlık çalışmaları yürütüldü (Akses, 2014:1). 13 Şubat 2013 tarihinde AB ve ABD ortak bir açıklama yaparak aralarında TTIP müzakerelerinin başlayacağını duyurmuşlardır (Palyoş, 2016:51).

13 Şubat 2013 tarihinde çok kapsamlı ticaret ve yatırım ortaklığı kurulması amacıyla müzakere edilmesi kararlaştırılan TTIP, dünya ekonomileri açısından iki temel öneme sahiptir (EU Commission, 2013). Öncelikle bu anlaşma serbest ticaret alanı oluşturulması hususunda atılmış en ciddi girişim olarak göze çarpmaktadır. İkinci önemli husus ise böyle bir anlaşma yoluyla ABD ve AB'nin daha önce ülkeler arası ticarete hiç değinmedikleri konularda derinlemesine düzenleme ve kurallar ortaya koyarak dünya ticaretinde söz sahibi olma girişiminde bulunmasıdır (OECD, 2013). Çelebi (2013)'e göre; ABD ve AB'nin bu anlaşma kapsamındaki müzakerelerde öncelikle mevzuat alanında işbirliği yaparak ciddi bir ortak zemin ve yakınlaşma sağlayacakları öngörülmektedir. Fikri mülkiyet hakları ve anlayışları konusunda yeni bir düzen kurma hedeflerinin yanı sıra uygun çalışma ortamı için teknik düzenlemeler ve standartlar geliştirilecektir. Mevcut düzenlemeler ileriye götürülerek mal, hizmet ticareti ve pozitif yatırım ortamı oluşturulacaktır. Böylece çok kapsamlı yeni nesil bir STA yürürlüğe girecek ve 2008 yılı sonrasında küresel krizden en çok etkilenen bu iki ülke, yeni bir ekonomik güç ve teknoloji geliştirme potansiyeli kazanacaktır (Çelebi, 2013:220).

TTIP kapsamında AB ve ABD arasında ortaklaşa hazırlanan raporda öne çıkan ve tarafların aralarında öncelikle ele almaları beklenen konular şu şekilde sıralanabilir (Akhtar ve Jones, 2014:2):

- Fikri mülkiyet haklarının korunması,
- Gümrük tarifelerinin azaltılması ve/veya kaldırılması,
- Düzenleyici konular ve tarife-dışı engeller,
- Hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi,
- Yatırımların önündeki engellerin kaldırılması,
- Karşılıklı olarak sanayi ve tarım ürünlerinin gümrük tarifeleri sıfırlanması,
- Tarife dışı engellerin minimize edilmesi,
- Hizmet ticaretinde en geniş serbesti sağlanması ilkesinin benimsenmesi,
- Kamu ihalelerine karşılıklı serbest katılım sağlanması,
- Özellikle Çin'e karşı fikri mülkiyet haklarında ortak hareket ve ihlallere birlikte karşı çıkma anlayışı geliştirilmesidir.

Kısaca belirtmek gerekirse, tarafların TTIP 'den asıl beklentileri yukarıda belirtilen kıstasların karşılıklı olarak sağlanması ve bunun sonucunda AB ve ABD'nin sürdürülebilir büyümelerinin sağlanması dolayısıyla kişi başına düşen gelirin artırılması ve yeni istihdam olanaklarının ortaya çıkmasıdır (Palyoş, 2016:52). Özetle, 13 Şubat 2013 tarihinde çok kapsamlı ticaret ve yatırım ortaklığı kurulması amacıyla müzakere edilmesi kararlaştırılan TTIP, dünya ekonomileri açısından iki temel öneme sahiptir:

- Bunlardan biri bu anlaşma serbest ticaret alanı oluşturulması hususunda atılmış en ciddi girişim olarak göze çarpmaktadır.

- İkinci önemli husus ise böyle bir anlaşma yoluyla ABD ve AB'nin daha önce ülkeler arası ticarete hiç değinmedikleri konularda derinlemesine düzenleme ve kurallar ortaya koyarak dünya ticaretinde söz sahibi olma girişiminde bulunmasıdır.

2.3. Serbest Ticaret Bölgesinin Toplumsal Refaha Etkisi ve TTIP Serbest Ticaret Bölgesi

Viner (1950) göre ekonomik bütünleşme hareketlerinin toplumsal refaha etkileri gümrük birliği aşamasında büyük oranda meydana geldiği vurgulanırsa da serbest ticaret anlaşmalarında da bütünleşmenin olumlu etkilerinin ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Dünyadaki örneklere bakıldığında AB (eski adıyla Avrupa Topluluğu), EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi), NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi) bu duruma verilecek en güzel örneklerdir.

Bu doğrultuda TTIP bir ekonomik bütünleşme hareketi olarak değerlendirilebilir mi? Şuana kadar yapılan görüşmeler ışığında TTIP'le hedeflenen nihai amacın ABD ile AB arasında bir Serbest Ticaret Bölgesi oluşturulmak olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Bir diğer ifadeyle uzun dönemli hedef "TTIP Serbest Ticaret Bölgesini" oluşturmak olduğu söylenebilir.

Bu kapsamda ekonomik bütünleşmenin bir örneği olan TTIP serbest ticaret bölgesinde olumlu refah etkilerinin ortaya çıkmasını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Önceki bölümde bu faktörler genel başlıklarla sıralanmıştır. Bu kapsamda öteki faktörler sabit iken ABD ve AB ekonomilerinin tamamlayıcı ekonomiler mi yoksa rakip ekonomiler mi olduğu TTIP hareketinin başarısını etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Şöyle ki; bütünleşme sürecinde üye ülkelerin elde edeceği kazançlar ürettikleri malların veya mal gruplarının durumuna göre değişebilmektedir. Bu durum Viner (1950) tarafından "Tamamlayıcı Ekonomiler" ve "Rakip Ekonomiler" olarak ifade edilmektedir. Bütünleşme öncesi yüksek gümrük tarifeleri arkasında üretilen mallar büyük ölçüde benzer veya aynı ise, bu malların üretildiği ülkeler "Rakip veya Benzer Ekonomilere", eğer üretilen bu mallar birbirlerinden farklı ise, bu ülke ekonomilerinin de "Tamamlayıcı Ekonomilere" sahip olduğu kabul edilir. Oluşturulacak ekonomik bütünleşmenin, rakip ekonomiler arasında mı, yoksa tamamlayıcı ekonomiler arasında mı daha

başarılı olacağı konusunda iktisatçılar arasında tam bir fikir birliği bulunmamaktadır. Ülkeler birbirlerine karşı dört durumda bulunabilirler (Üstün, 1960:34).

Eğer bütünleşmeyi oluşturan ekonomiler rakip ekonomiler ise (büyük ölçüde benzer malları üretme ve maliyet itibariyle birbirine yakın olma durumu), bu durum mallar arasında ikame fırsatları yaratacağından ticaret yaratma etkisi büyük olacaktır. Fakat o malın en düşük maliyetli ülkesi bütünleşme dışında kalıyorsa bu istisnai olarak ticaret saptırma etkisine yol açacaktır. Tamamlayıcı ekonomiler (birbirinden farklı mallar üreten veya maliyet yapıları arasındaki fark büyük olan) arasında oluşacak bütünleşme, kaynakların yeniden dağılımını fazla etkilemeyeceği için ticaret yaratma çok büyük olmayacaktır (Ertürk, 2002:143). Bu durumda bütünleşmeler rakip ekonomiler arasında oluştuğunda ticaret yaratıcı etki daha büyük olacağından, dünya refahına katkısının olumlu olması beklenir. Ancak tamamlayıcı ekonomiler arasındaki bütünleşmede ticaret saptırıcı etkinin daha belirgin olarak ortaya çıkacağından, dünya refahına katkısı da olumsuz olacaktır (Sandalcılar, 2010:35-36).

Bu durumun tespitinde iki kavram üzerinde durulmaktadır. Bunlardan biri Endüstriler arası ticaret (EAT), diğeri ise endüstri içi ticaret (EİT)'dir. EAT, farklı nitelikteki endüstrilere giren malların ithalat ve ihracatına dayanan ticaret şeklidir. Özellikle gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında kendini gösterir. Az gelişmiş ülkeler sanayileşmiş ülkelere emek yoğun endüstrilerin mallarını ihraç edip, onlardan sermaye yoğun endüstrilerin mallarını ithal ederler (Seyidoğlu, 2002:170).

EİT ise, faktör girdileri ve tüketim açısından birbirlerine yakın ikame mallarının eş zamanlı ithalat ve ihracatı olarak tanımlanmaktadır (Gönel, 2009). Bir başka ifadeyle, benzer özelliklerdeki ülkeler arası aynı endüstriye ait bir malın hem ithalatının hem de ihracatının yapılması sonucu ortaya çıkan ticaret EİT'tir (Rivera and Oliva, 2003:39). Özellikle sanayileşmiş ülkeler arasında bu tür bir dış ticaret görülmektedir. Benzer faktör yoğunluktaki malların aynı ülke tarafından hem ithalatının hem de ihracatının yapılması EİT kavramıyla açıklanmaktadır.

Ekonomik bütünleşme teorileri açısından durum değerlendirildiğinde, iki ülke arasında EİT yapılıyorsa bu ekonomiler **rakip ekonomi** olarak, EAT yapılıyorsa bu ekonomilerde **tamamlayıcı ekonomiler** olarak değerlendirilmektedir. Ekonomik bütünleşme teorisine göre, serbest piyasa koşullarına sahip rakip ekonomiler arasında daha çok endüstri içi ticaret, kaynakların daha etkin kullanımını sağlayacaktır. Bu bakımdan aynı endüstri içinde karşılıklı ticaretin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Kızıltan ve Sandalcılar, 2011:112).

3. Analiz

Yukarıda açıklanan teorik bilgiler ışığında çalışmada TTIP serbest bölgesinin oluşması halinde bölge refahına yapacağı muhtemel etki analiz edilecektir. Bu kapsamda ABD ve AB ekonomilerinin tamamlayıcı ekonomiler mi yoksa rakip ekonomiler mi olduğu tespit edilmeye çalışılacak ve bu durumun TTIP bölgesi üzerindeki etkisi açıklanacaktır.

3.1.Yöntem ve Veri Seti

İki ülke arasındaki ticaretin EİT mi yoksa EAT mı olup olmadığı, o ülke ekonomilerinin *tamamlayıcı ekonomiler* mi yoksa *rakip ekonomiler* mi olduğunun temel göstergelerinden biri olması nedeniyle önem arz etmektedir. Bu durumun tespiti iki ülke arasındaki ticaretin EİT mi yoksa EAT mı olduğunun ölçülmesiyle ortaya konulmaktadır.

EİT ölçülmesinde Herbert Grubel ve Peter Lloyd'un klasikleşmiş denklemlerinden yararlanılır. Literatürde Grubel-Lloyd İndeksi olarak adlandırılır. Grubel-Lloyd denklemi aşağıda verilmiştir.

$$EİT = 1 - \frac{|X_{ij} - M_{ij}|}{(X_{ij} + M_{ij})}$$

Denklemden;

EİT :Endüstri içi ticaret katsayısını,

X_{ij} :J ülkesinin i malı ihracatını,

M_{ij} :J ülkesinin i malı ithalatını,

$X_{ij} + M_{ij}$:J ülkesinin i malındaki dış ticaret hacmini,

$|X_{ij} - M_{ij}|$:J ülkesinin i malındaki dış ticaret açığı veya fazlasını göstermektedir.

Bu denkleme göre EİT katsayısı “0” ile “1” arasında bir sayıdır. “0” çıkması EİT olmadığı, “1” olması ise bir endüstrinin malının ihraç ve ithalinin birbirine eşit olduğunu yani EİT maksimum olduğunu göstermektedir. Katsayı 1'e ne derece yaklaşırsa, EİT o derece fazla olduğu söylenir (Çelik, 2008:154).

Analizlerde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'den elde edilen 2000-2016 dönemine ait SITC-3 basamak 1 verileri kullanılmaktadır. Çalışmada ABD ve AB(15)⁴ ülkelerine ait veriler kullanılmaktadır. SITC⁵, dış ticarete kullanılan

⁴ AB (15) ülkeleri şunlardır: Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere, İrlanda Danimarka, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Avusturya, Finlandiya ve İsveç.

malların sınıflandırılmasını sağlayan sistemlerden biridir (Seyidoğlu, 2002:577). SITC'ye göre dış ticarete konu olan mallar 10 ana grup altında toplanmaktadır. Bunlar;

Tablo 1: SITC Mal Grupları

Mal Grubu Numarası	Mal Grubu Adı
0	Canlı Hayvanlar ve Gıda Maddeleri
1	İçki ve Tütün
2	Akaryakıt Hariç Yenilmeyen Hammaddeler
3	Mineral Yakıtlar, Yađlar ve Alkali Ürünler
4	Hayvansal,Bitkisel Katkı ve Sıvı Yađlar, Mumlar
5	Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri
6	Başlıca Sınıflara Ayrılan İşlenmiş Mallar
7	Makineler ve Ulaştırma Araçları
8	Çeşitli Mamül Eşya
9	SITC'de Sınıflandırılmamış Mallar

Kaynak: <https://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=14> (E.T:12.06.2017)

3.2.Bulgular

2000-2016 dönemi SITC-3 basamak 1 verilerine göre ABD ile AB(15) arasındaki dış ticarete ait Grubel-Lloyd İndeksi hesaplanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir. G-L İndeksi sonuçları ABD ile AB(15) ülkeleri arasındaki ticaretin SITC mal grupları bazında endüstri içi ticaret mi yoksa endüstriler arası ticaret mi olduğuna dair deliller sunmaktadır.

Tablo 2'ye göre 2000-2016 dönemi ortalama G-L indeksi sonuçlarına göre ABD ile AB(15) ülkeleri arasında SITC-3'e göre 0, 2, 5, 7, 8 ve 9 nolu mal gruplarında EİT'in varlığından söz etmek mümkündür. Diğer mal gruplarında ise EAT'in var olduğu söylenebilir. Ekonomik bütünleşme teorilerine göre bu durum değerlendirildiğinde, ABD ile AB(15) arasında 0, 2, 5, 7, 8 ve 9 nolu mal grupları rakip sektör olduğu, bütünleşme sonrası bu mal gruplarında rekabetin daha da artacağı ve bunun sonucunda TTIP bölgesinde kaynakların daha etkin ve verimli kullanılacağı sonucu çıkarmak mümkün gözükmektedir. 1, 3, 4 ve 6 nolu mal gruplarının ise tamamlayıcı sektörler olduğu ve bütünleşme sonrası bu sektörlerde rekabetin diğer sektörlerle nispeten daha düşük seviyede gerçekleşebileceği söylenebilir. Ayrıca beklenen bir diğer olumlu gelişme ise ticaret yaratıcı etkidir ki söz konusu sektörlerde bundan da söz edilebilir. Bir diğer ifadeyle 0, 2, 5, 7, 8 ve 9

⁵ SITC, Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması ifadesinin İngilizce karşılığı olan **Standart International Trade Classification** ifadesinin ilk harflerinden oluşmaktadır.

nolu mal gruplarının bulunduğu sektörlerde ekonomik bütünleşmeden beklenen dinamik etkilerin daha belirgin gözükmebileceği beklenebilir.

Tablo 2: ABD-AB (15) Dış Ticaretinde G-L İndeksi (2000-2016 Dönemi)

Yıllar	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2000	0,69	0,42	0,49	0,39	0,46	0,63	0,45	0,69	0,68	0,67
2001	0,66	0,36	0,49	0,41	0,34	0,62	0,47	0,64	0,69	0,65
2002	0,64	0,33	0,50	0,39	0,33	0,62	0,44	0,69	0,66	0,61
2003	0,69	0,36	0,52	0,24	0,45	0,57	0,46	0,68	0,64	0,66
2004	0,71	0,37	0,54	0,30	0,30	0,55	0,43	0,64	0,62	0,62
2005	0,70	0,37	0,55	0,25	0,32	0,58	0,43	0,63	0,65	0,63
2006	0,67	0,40	0,57	0,42	0,33	0,56	0,45	0,65	0,69	0,64
2007	0,68	0,42	0,52	0,34	0,32	0,59	0,49	0,64	0,64	0,65
2008	0,66	0,43	0,46	0,46	0,36	0,60	0,52	0,62	0,67	0,64
2009	0,71	0,38	0,47	0,51	0,32	0,58	0,50	0,62	0,63	0,68
2010	0,65	0,39	0,51	0,48	0,30	0,60	0,52	0,63	0,62	0,60
2011	0,67	0,36	0,51	0,53	0,30	0,61	0,53	0,64	0,59	0,66
2012	0,68	0,35	0,53	0,46	0,32	0,70	0,49	0,62	0,59	0,66
2013	0,71	0,36	0,57	0,52	0,23	0,66	0,49	0,62	0,56	0,67
2014	0,69	0,35	0,55	0,40	0,19	0,62	0,48	0,58	0,55	0,68
2015	0,67	0,35	0,55	0,47	0,25	0,60	0,46	0,56	0,54	0,77
2016	0,66	0,34	0,60	0,54	0,31	0,59	0,52	0,58	0,53	0,72
ORT	0,68	0,37	0,53	0,42	0,32	0,61	0,48	0,63	0,62	0,66

Benzer bir analiz Tablo 3’de yer almaktadır. AB(15)’i oluşturan ülkelerin her biri ile ABD arasındaki ticaret incelenmiş ve 2000-2016 dönemi ortalama G-L İndeksleri hesaplanmıştır. Tabloya göre ABD Almanya, Fransa ile 9 farklı mal grubunda; Hollanda ile 8 farklı mal grubunda; İngiltere, Danimarka, Yunanistan ile 7 farklı mal grubunda; İtalya, İspanya, Avusturya, Finlandiya ve İsveç ile 6 farklı mal grubunda; Belçika ve İrlanda ile 5 farklı mal grubunda; Portekiz ile 4 farklı mal grubunda; Lüksemburg ile 2 farklı mal grubunda EİT’den söz etmek mümkün gözükmemektedir.

Tablo 3: ABD-AB (15) Ülkeleri Arasındaki Dış Ticaretinde Ortalama G-L İndeksi

AB(15)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Fransa	0,87	0,11	0,85	0,56	0,63	0,74	0,67	0,75	0,77	0,55
Almanya	0,94	0,76	0,66	0,40	0,76	0,60	0,52	0,53	0,82	0,61
İtalya	0,65	0,09	0,27	0,68	0,09	0,81	0,44	0,58	0,33	0,72
Belçika	0,79	0,47	0,11	0,51	0,14	0,79	0,47	0,59	0,33	0,70
Hollanda	0,81	0,30	0,57	0,60	0,60	0,56	0,92	0,55	0,42	0,59
Lüksemburg	0,03	0,32	0,08	0,03	0,00	0,60	0,33	0,38	0,40	0,51
İngiltere	0,70	0,42	0,40	0,29	0,68	0,77	0,91	0,88	0,90	0,64
İrlanda	0,83	0,06	0,85	0,46	0,04	0,17	0,63	0,72	0,49	0,60
Danimarka	0,47	0,70	0,86	0,51	0,31	0,25	0,69	0,70	0,58	0,74
Yunanistan	0,55	0,62	0,51	0,56	0,08	0,53	0,32	0,35	0,53	0,66
İspanya	0,89	0,43	0,35	0,65	0,26	0,80	0,46	0,77	0,83	0,75
Portekiz	0,45	0,47	0,48	0,26	0,09	0,75	0,15	0,79	0,51	0,70
Avusturya	0,62	0,12	0,61	0,18	0,36	0,74	0,20	0,50	0,57	0,74
Finlandiya	0,70	0,55	0,44	0,30	0,32	0,45	0,14	0,83	0,94	0,73
İsveç	0,89	0,16	0,82	0,31	0,43	0,53	0,29	0,50	0,89	0,68
AB(15)	0,68	0,37	0,53	0,42	0,32	0,61	0,48	0,63	0,62	0,66

Sonuç

Ülkeler refah seviyelerini arttırmak için çok sayıda politika uygulamaktadırlar. Bunlardan biri de başka ülkelerle olan ekonomik faaliyetlerini yakınlaştırmak veya bütünleştirmektir. Bu süreç literatürde ekonomik bütünleşme hareketi olarak adlandırılmaktadır. Bu kapsamda ABD ve AB’de refah seviyelerini arttırmak için TTIP adını verdikleri bir süreç başlatılmış ve planlandığı şekilde ilerlemektedir. Yapılan görüşmelere bakıldığında TTIP’in hedefi ABD ile AB arasında bir serbest ticaret bölgesi oluşturmak olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmada TTIP Serbest Ticaret Bölgesinin oluşturulması halinde hangi mal gruplarında ekonomik bütünleşmenin olumlu etkisinin daha fazla görülebileceği Grubel-Lloyd İndekslerinin hesaplanması ile elde edilen endüstri içi ticaret ve endüstriler arası ticaret sonucu yardımıyla analiz edilmiştir. Buna göre, öteki faktörlerin değişmediği varsayımı altında, ekonomik bütünleşme teorilerine göre bu durum değerlendirildiğinde, ABD ile AB(15) arasında 0, 2, 5, 7, 8 ve 9 nolu mal grupları rakip sektör olduğu; bütünleşme sonrası bu mal gruplarında rekabetin daha da artacağı; bunun sonucunda TTIP bölgesinde kaynakların daha etkin ve verimli kullanılacağı; beklenen dinamik etkilerin daha hızlı ortaya çıkabileceği sonucunu çıkarmak mümkün gözükmektedir.

Teorik bilgiler ve mevcut ekonomik veriler ışığında bu analizin yapılması mümkündür. Ancak bu analizi sınırlandıran / kısmen belirsizleştiren en önemli faktör hiç şüphesiz 2016 yılında ABD’de yapılan genel seçimler ve ülkede oluşan

yeni yönetimdir. Başkan Donald Trump göreve başlamasıyla önceki yönetimlerin gerçekleştirmiş olduğu ekonomik anlaşmaları sorgulamaya açmakta ve TTIP hakkındaki olumsuz açıklamalar yapmaktadır (O'Grady, 2017; Borger 2017). Bu doğrultuda uzun dönemde yukarıda bahsedilen etkilerin meydana gelmesinin beklenilmesi daha ihtimal dahilinde olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Akhtar, S. ve Vivian, C. (2014), "Proposed Transatlantic Trade and Investment Partnership (T-TIP): In Brief", **Congressional Research Service Report 7-5700**, www.crs.gov, R43158.
- Akses, S. (2014), "Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Müzakereleri: Son Durum", **İKV Değerlendirme Notu: 83**.
- Boçutoğlu, Ersan vd. (2005), **Genel İktisada Giriş**, Trabzon:Derya Kitabevi.
- Borger Julian (2017), "Transatlantic Trade Deal 'Not Realistic' Under Trump, German Official Says", 14 July 2017, (<https://www.theguardian.com/world/2016/nov/15/germany-trump-ttip-trade-deal>, E.T:02.08.2017).
- Çelebi, I. (2013), "ABD ve AB'nin Yeni Ekonomik İşbirliği Stratejileri Ve Türkiye'ye Etkileri", **Marmara Avrupa Araştırma Dergisi**, Cilt:21, Sayı:2, s.217-229.
- Çelik, Kenan, (2008), **Uluslararası İktisat**, Trabzon:Murathan Yayınevi.
- Ertürk, Emin, (2002), **Uluslararası İktisadi Birleşmeler**, Bursa:Vipaş.
- European Commission (2013). "Transatlantic Trade And Investment Partnership: The Regulatory Part", http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/july/tradoc_151605.pdf, (E.T: 20.07.2016).
- Gönel, Feride Doğanle, (2016), **Tekstil Sektöründe Endüstri İçi Ticaret**, (http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/tekstil_sayi21.doc, E.T:25.08.2009)
- Kahnert, F., vd. (1969), **Economic Integration among Developing Countries**, First Edition, Paris:OECD.
- Kızıltan Alaattin ve Sandalcılar Ali Rıza, (2011), "Türkiye'nin Dış Ticaretinde Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (ECO) Yeri ve Önemi", **Avrasya Etüdlere**, Sayı:38, s.99-122.
- Machlup, F. (1979), **A History of Thought on Economic Integration**, London:Macmillan.

- Miroslav N. Jovanovic, (2006), **The Economics of International Integration**, UK:Edward Elgar Publishing.
- OECD (2013). “**The Transatlantic Trade and Investment Partnership: Why Does It Matter**”. <https://www.oecd.org/trade/TTIP.pdf>. (E.T:15.08.2016).
- O'grady, Sean (2017), “By Scrapping TPP And TTIP, Trump Has Boosted American Jobs in The Short Term – And Destroyed Them in The Long Term”, 24 January 2017, (<http://www.independent.co.uk/voices/donald-trump-trade-deals-tpp-ttip-american-business-workers-boost-short-term-destroy-long-term-a7543706.html>; E.T:02.08.2017).
- Özturak, F. ve Duvan, O., (2014), “AB-ABD Arasında Gerçekleştirilecek Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşması: Türkiye Ekonomisi Üzerine Olası Etkileri”, **Toplumcu Düşünce Enstitüsü Değerlendirme Raporu**; RPR-Ekon/14-001.
- Palyoş, Eda, (2016), **Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı'nın Türkiye'nin Dış Ticaret Yapısına Muhtemel Etkileri**, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Rize.
- Rivera Batiz, L.A.,-Oliva, M.A., (2003), **International Trade: Theory, Strategies and Evidence**, London: Oxford University Press.
- Sandalcılar, Ali Rıza ve PALYOŞ Eda (2017), “Ekonomik Entegrasyon Teorileri Kapsamında TTIP Üzerine Bir Değerlendirme”, **ICPESS 2017:International Congress on Politic, Economic and Social Studies**, Sarajevo Bosnia Herzegovina.
- Sandalcılar, Ali Rıza, (2010), **Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın Ticari Analizi SITC Sınıflandırılması ve Çekim Modeli Üzerine Bir Uygulama**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Seyidoğlu, Halil, (2002), **Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük**, İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu (www.tuik.gov.tr)
- Üstünel, Besim, (1960), **Milletlerarası İktisadi Birleşme Teorisi**, Ankara, 1960, s.42.
- Viner, Jacob, (1950), **The Customs Union Issue**, London: Carnegie Endowment For International Peace.